

**Монгол Улсын Эрүүл Мэндийн Яам
Монгол Улсын Боловсрол, Соёл, Шинжлэх Ухааны Яам
Эрүүл Мэндийн Шинжлэх Ухааны Их Сургууль**

Бүрэнтогтохын Байгалмаа

МОНГОЛ ХҮНИЙ БАЙНГЫН ШҮДНИЙ ЦӨГЦ, СУРВАЛЖИЙН ХЭМЖЭЭ

Е-723800 - Нүүр ам судлал

Ажлын удирдагч: Анагаах Ухааны Доктор, дэд профессор

Б.Амарсайхан

Ажлын зөвлөх: Анагаах Ухааны Доктор, профессор

Ц.Норовпил

Шүүмжлэгч: Анагаах Ухааны Доктор

Л.Мөнгөнцэцэг

Анагаах Ухааны Магистрын зэрэг горилж бичсэн судалгааны
ажлын дэлгэрэнгүй

Улаанбаатар 2006 он.

ГАРЧИГ

Товчилсон үгсийн жагсаалт:	4
Нэг. СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ҮНДЭСЛЭЛ	5
Хоёр. СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО	5
Гурав. СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛТ	5
Дөрөв. СУДАЛГААНЫ ШИНЭЛЭГ ТАЛ	6
Тав. СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ПРАКТИК АЧ ХОЛБОГДОЛ	6
Зургаа СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮНГ ХЭЛЭЛЦҮҮЛСЭН БАЙДАЛ	6
Долоо. ХЭВЛЭЛИЙН ТОЙМ	7
Найм. СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН БҮТЭЦ	17
Ес. СУДАЛГААНЫ МАТЕРИАЛ БА АРГА ЗҮЙ	18
Арав. СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ҮР ДҮН	23
Арван нэг. СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ХЭЛЦЭМЖ	47
Арван хоёр. ДҮГНЭЛТ	50
Ном зүй	53

Нэг. СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ҮНДЭСЛЭЛ

Улс орнуудад өөрийн үндэстний болон газар нутгийн онцлогтой уялдуулан хүний анатом, физиологийн онцлогийн судалгаа өргөн хийгдсэн байдаг. Үүний дотор тухайн үндэстний, нутгийнхны шүдний хэмжээний үзүүлэлтүүд бүрэн хэмжээгээр судлагдсан байдаг билээ. Шүдний бүтэц, хэмжээсийн үзүүлэлтүүдийг тогтоох нь хүний нийт бие махбодийн ба шүд эрүүний хэвийн хөгжил, өвчин, эмгэгийн оношлогоо, эмчилгээнд чухал ач холбогдолтой үзүүлэлт болдог.

Өнөөдрийн байдлаар монгол хүний байнгын шүдний анатомын онцлог, цөгц сурвалжийн хэмжээсүүдийн талаар цөөн судалгаа (Н.Пүрэвжав, 1989, Д.Одончимэг, 1996, П.Оюун-Энх, 2000, С.Номингэрэл, 2005) шүдний тодорхой бүлэг дээр хийгдсэн билээ.

Нийт шүдний үзүүлэлт бүрэн хэмжээгээр хараахан судлагдаагүй учир бид энэхүү судалгааг хийх болсон юм.

Хоёр. СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО

Монгол хүний байнгын шүдний цөгц, сурвалжийн хэмжээсийг судлаж, тогтоох.

Гурав. СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛТ

1. Байнгын шүд бүрээр шүдний уртыг хэмжиж тогтоох
2. Байнгын шүд бүрээр шүдний сурвалжийн уртыг хэмжиж тогтоох
3. Байнгын шүд бүрээр шүдний цөгцний өндрийг хэмжиж тогтоох
4. Байнгын шүд бүрээр шүдний цөгцний өргөнийг (mesio-distal, MD) хэмжиж тогтоох
5. Байнгын шүд бүрээр шүдний цөгцний зузааныг (vestibulo-oral, VO) хэмжиж тогтоох
6. Байнгын шүд бүрээр шүдний хүзүүний өргөн (MD), зузааныг (VO) хэмжих

Дөрөв. СУДАЛГААНЫ ШИНЭЛЭГ ТАЛ

Монгол хүний байнгын шүдний бүлэг бүрээр цөгц, сурвалжийн хэмжээсүүд анх удаа бүрэн хэмжээгээр судлагдаж байгаа нь судалгааны шинэлэг тал болно.

Тав. СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ПРАКТИК АЧ ХОЛБОГДОЛ

Байнгын шүдний үндсэн хэмжээсүүдийг тогтоосноор гажиг засал, шүдний цоорол болон түүний хүндрэлийн үеийн өвчний оношлогоо, эмчилгээ, тодорхой шүдний согог, хэсгийн ба бүрэн шүдгүйдлийн үед хийгдэх согог заслын эмчилгээнд шүдэлбэрийн хийц, хэмжээнд, материал сонголтонд, зохих үр дүнгээ өгнө гэж үзэж байна.

Шүдний сурвалжийн сувгийн эмчилгээнд шүдний урт, сурвалжуудын уртын хэмжээ гол үзүүлэлт болохын зэрэгцээ, эмч нарын өдөр дутмын ажилбарт тус дэм болно.

Зургаа. Судалгааны үр дүнг хэлэлцүүдсэн байдал

1. НАСС-ын нүүр амны согог, гажиг заслын тэнхмийн 2004 оны 10 сарын 29ний хурал
2. “Монгол хүний байнгын соёоны цөгцний хэмжээс” илтгэлийг ХХЭМБНХ-ны чуулганы онол практикийн бага хурал, 2004. х.109-113 (хураангуй)
3. НАСС-ын эрдмийн зөвлөлийн хурал аргачлал батлуулсан. 2006.03.29.

Ном зүй

1. Ариунхишиг Ц., Цолмон Х., Шүд хоршихуй ба нэршил зүй .- УБ.1998., 25х.
2. Буджав.Л. Анагаах ухааны статистикийн судалгааны арга зүй ба арга.2000
3. Норовпил.Ц., Байгалмаа.Б. Шүдний зөөлц, холбоосын үрэвслийн оношлогоо, эмчилгээ. УБ. 2002.83х.
4. Норовпил.Ц., Байгалмаа.Б. Шүдний тулгуур эдийн өвчин.УБ.2006.132х.
5. Пүрэвжав.Н. Функционально - эстетические основы ортопедического лечения при полной утрате зубов. Афтореферат.-М.1989
6. Пүрэвжав.Н., Амарсайхан.Б. Нүүр амны согог, гажиг засал. УБ. 2005. 368х.
7. Пүрэвжав.Н.” зажилж идвэл хоол залгиж идвэл хор.” 1992. х.7-10,13-16
8. Сүхбаатар. Э. Хүний байнгын шүдний анатоми. УБ. 2005. 64х.
9. Одончимэг. Д. Хүний байнгын шүдний хэмжээг харьцуулан судалсан дун. Магистрын ажлын хураангуй. УБ, 1996. 36х.
10. Оюун-Энх.П. Байнгын 1-р их арааны цөгц, сурвалжийн урт, сувгийн хэлбэр зүйн судалгаа. Магистрын диссертацийн хураангуй.УБ.2000.30х.
11. Цолмон. Х. “Шүд урлахуй” 1995. х.4-11
12. Боровский Е.В., Иванов В.С. Максимовский Ю.М др. Терапевтическая стоматология. М,1998. с. 41-54
13. Гаврилов Е.И., Оксман И.М. Ортопедическая стоматология. М, 1979. 462с.
14. Гончаров В.В., Дмитриенко С.В., Краюшкин А.И., Сидоров В.В. Методы измерения зубов. Волгоград, 1998,48с.
15. Дмитриенко С.В., Краюшкин А.И., Сапин М.Р. Анатомия зубов человека. М., 2000.
16. Зубов А.А. Одонтология. Методика антропологических исследований.- М.: Наука, 1968.-198с.
17. Зубов А.А. Этническая одонтология.- М.: Наука, 1973. 202 с.
18. Копейкин В.Н., Кнубовец Я.С., Курляндский В.Ю.,Оксман И.М. Зубопротезная техника. Изд.3-е.- М.: Медицина, 1978. 432с.
19. Магид Е.А., Мухин Н.А., Маслак Е.Е. Фантомный курс терапевтической стоматологии (атлас). М.Медицина, 1996.-304с.
20. Михайлов С.С. Анатомия Человека. Учебник.- М.: Медицина, 1984. 703с.

- 21.Трезубов В.Н., Щербаков А.С., Мишнев Л.М. Ортопедическая стоматология.-М., 2001. 479с.
- 22.Шмидседер Дж. Эстетическая стоматология. М.2004. 317с.
- 23.External and internal anatomy of mandibular molars. *Brazilian Dental Journal*. 1996.7(1):33-40 ISSN 0103-6440
- 24.Gordon Christensen Tackles Occlusion confusion. *Dentaltown*. 2006.5. 88 p. ISSN 1555-404X
- 25.Davies S.J and Gray R.J.M. A Clinical guide to occlusion. London. 2000. 101p.
- 26.Davenport J.C.Basker R.M. Heath J.R. A Clinical guide to removable partial denture design. London. 2000. 112p.
- 27.McCord J.F. and Grant A.A. A Clinical guide to complete denture prothetics. London. 2000. 75p.
- 28.G.Richard Scott, Christy G. Turner II. The anthropology of modern human teeth.1997.
29. Wassell R.W. Walls A W G. Steele and Nohl F. A Clinical guide to crowns and other extra-coronal restorations. London. 2002. 124p.
30. Wheeler's Dental Anatomy, Physiology and Occlusion. Saunders, 1993, 1-20p, 418-421p.
31. Woelfel J.B Scheid R.C. Dental anatomy (its Relevance to dentistry).Baltomor, Philadelphia and London. 1197. 5 Rd edition. 449 p.
32. Alexandersen V. (1963) Double –rooted human lower canine teeth. In *Dental Anthropology*, ed. D.R.Brothwell, pp.235-44. New York; Pergamon Press.
33. Carlsen O., (1987). Dental Morpology. Copenhagen; Munksgaard.
34. Dahlberg A.A. (1963). Analysis of the American Indian dentition. In *Dental Anthropology*, ed.D.R.Brothwell, pp.149-78. New York; Pergamon Press.
- 35.Hanihara K. (1968). Mongoloid dental complex in the permanent dentition. *Proceedings of the YIIIth Intern. Congress of Anthropologycal and Ethnological Sciences*, Vol. 1,pp.298-300.Tokyo; Science Council of Japan.
- 36.